

Takács Anasztázia

A tánc és a vallások kapcsolata

A tánc és a vallások szerepe hosszú múltra tekint vissza. Szakdolgozatomban a különféle vallások tánchoz fűződő kapcsolatát vizsgáltam meg. Nem törekedtem azonban az adott vallásban a tánc szerepének teljes körű bemutatására, hanem inkább az volt a célom, hogy megértsem, hogy az egyes interjúalanyok hogyan látják, hogyan élék meg a tánc és a vallás kapcsolatát saját szemszögükből nézve. Ezért a témát az egyes egyházak képviselőivel, híveivel készített interjúk alapján mutatom be. Az interjúalanyoknak feltett kérdéseim a következők voltak:

- Van-e szerepe a táncnak a vallásukban?
- Ha igen, akkor mi a formája?
- Ha nem, akkor miért nincs, illetve mi lenne a formája, helye, módja, típusa a táncnak, mely a vallásuk szerint nem elfogadható, vagy esetleg hátráltatná a hívőket a lelkiség megélésben?
- Táncolnak-e az oltár előtt vagy ünnepeken, illetve különböző eseményeken (pl. esküvő)?
- Mi a jelentősége a táncnak a vallásukban?
- Milyen szentírásokat tudnának ajánlani a szakdolgozati témámmal kapcsolatosan?

A tánc jelentősége a katolikus vallásban¹

Az interjú kezdetekor már az első kérdésre adott választ követően kiderült számomra, hogy a római katolikus vallásban nincs központi szerepe és jelentősége a táncnak. Ugyanakkor azonban Marton Zoltán atya azt is fontosnak tartotta kiemelni, hogy a tánc kultúrafüggő dolog is, hiszen például Afrikában a katolikusok beleviszik a liturgikus szertartásokba a táncot és mindez azért lehetséges, mert a római katolikus egyház igyekszik nyitott lenni, így ami az adott kultúrában hasznos és befogadható, azt megpróbálja beépíteni a szertartásokba. Ez azonban nem azt jelenti, hogy ahány ország annyiféle katolikus mise lenne, hanem inkább azt, hogy az egyház – a lelkiség fejlődése érdekében – elfogadja azokat a dolgokat, amelyek egy adott kultúra szellemisége számára elengedhetetlenek. Amint az közismert, az afrikai népek kultúrájában a tánc az ősidőktől kezdve jelen van (pl.: afrikai törzsi táncok) és fontos szerepet tölt be a mindennapjaikban is, ezért a római katolikus egyház elfogadja az afrikai katolikusok esetében, hogy a lelki gyakorlataik során a táncal is kifejezhessék istenszeretetüket és ezáltal mélyebben elmerülhessenek Isten imádatában. Ez az elv valósul meg például az afrikai katolikus hívek esetében is, akik az adományaikat táncolva viszik oda az oltárhoz.

¹ Marton Zoltán atyával készített interjú összefoglalása.

Jóllehet a fent említett példán kívül a katolikus felekezeten belül vannak karizmatikusabb istentiszteletek is, ahol a hívők a lelki transz hatására tánchoz hasonló mozdulatokat tesznek, azonban az afrikai katolikusokhoz hasonló viszonyulás a tánchoz Európában nem tapasztalható.

Interjúalanyom fontosnak tartotta kiemelni azt is, hogy a test is nagyobb szerepet kaphatna a mise során, és ily módon esetleg mozdulatok által is kifejezésre kerülhetne az Isten felé irányuló kérés, dicsőítés és odaadás érzése. Azonban az egyház jelenlegi szigorú liturgiai szabályai miatt ez nem valósulhat meg. Igaz, a második Vatikáni Zsinatig még a jelenleginél is sokkal szigorúbb szabályok voltak hatályban, melyek még azt is meghatározták, hogy a prédikáló papnak hogyan kell tartania a kezét, vagy, hogy melyik ujjával foghatja meg az ostyát.

Véleménye szerint azonban mostanra kezdenek egyre nyitottabbá válni a római katolikus gyülekezetek aziránt, hogy akár az imádság vagy a szentmisek során sokkal jobban kifejeződéssre juthassanak a hívők gesztusai, azonban erre vonatkozó hivatalos kezdeményezés még nem történt az egyház berkeiben.

Az atya arról is beszámolt, hogy nemrégiben volt egy eset, amikor egy Indiában szolgáló jezsuita szerzetes félmeztelenül táncolt a prédikáció közben és után. Az ügy nagy felháborodást keltett a magyar katolikus egyházon belül is, viszont a nyugat-európai katolikusok között az esetről megoszlottak a vélemények: volt olyan, aki botrányosnak nevezte a történetet és volt olyan, aki az Isten iránti teljes odaadást látta megvalósulni a jezsuita atya táncában.

Interjúalanyom véleménye szerint amennyiben a tánc megjelenne a katolikus vallásban, akkor mindenképpen szabályozva lenne annak módja és mikéntje, hiszen például a hastáncos mozdulatok, vagy a hip-hop táncstílusú mozgás már nem lenne engedélyezett. Kizárólag olyan mozdulatsorok szerepelhetnének benne, melyek az alázatosságot, az imádatot, a tisztaságot, az örömet, a szépséget, a tiszteletet jelenítik meg nem pedig az érzékiséget és a bujaságot sugározzák. Álláspontja szerint a tánc segíthetné a hívőket a lelki gyakorlataikban, hiszen hallott már olyanról is, hogy van olyan karizmatikus hívő, aki a munkahelyén imádkozik Istenhez és az imádsága közben különböző táncmozdulatokat végez, mely által sokkal jobban el tud mélyedni az imádságában és bensőségesebben megélni Isten iránti szeretetét.

Hiszen a szerelmesekhez hasonlóan érez a hívő is, akik, amikor a szavak már nem elegendőek, a szeretet kifejezésére táncra perdülnek. A jelenlegi katolikus gyakorlatban tánchoz hasonló mozdulatsor leginkább akkor fordulhat elő egy szentmise alatt, (vagy egy nagyobb szabású rendezvényen), amikor a hívek egymás kezét megfogják, együtt imádkoznak (Hiszekegy, vagy a Miatyánk), és a lelki érzelmeket finom (jobbra, balra billegő, dőlöngélő) mozdulatokkal is kifejezik. Egyébként Marton Zoltán atya vasárnaponként a gyerekekkel körbe szokta állni az oltárt, ahol egymás kezét megfogva mondják el a Miatyánkot és ezalatt a szeretetteljes imádság alatt is előfordulhat, hogy a hívek tánchoz némileg hasonló – jobbra-balra ingó – mozgást végeznek.

A tánc jelentősége a zsidó vallásban²

Ebben az esetben meghívást kaptam egy esti istentiszteletre is, így alkalmam nyílt arra, hogy élőben figyelhessem meg, hogyan zajlik le egy ortodox zsidó szertartás, és hogy annak része-e a tánc. Ottlétemkor azt tapasztaltam, hogy szertartás során a tánc nem jelent meg fő elemként, de voltak olyan imák, ahol tánclépésre emlékeztető mozdulatokkal (fordulás, lépkedés, előre-hátra dőlöngélés) fejezték ki érzelmeiket a hívek.

² Deutsch Péter rabbi-val készített interjú összefoglalása.

A rabbitól kapott információk alapján kiderült, hogy a zsidó szentírásban (Tóra), nem találunk olyan írást, amely egyértelműen a táncról szólna, de közzismert, hogy nagyon sok dal található a Bibliában, valamint a tánc és az ének szorosan összefügg egymással. Így tehát arra a következtetésre juthatunk, hogy a tánc mindig is az ősi kultúra része volt, melyet a zsidó nép is nagy valószínűséggel megörökölt. Ezt az is alátámasztja, hogy a mai Izraelben szinte minden nap óriási vallási táncesemények zajlanak, s bár a szentírások nem utalnak rá, ezáltal mégis érzékelhető és látható, hogy a tánc valójában fontos szerepet tölt be a zsidó vallásban.

Izraelen kívül Európa országaiban is zajlanak hasonló táncos rendezvények, melyek közül a legnagyobbat, a Hóra táncfesztivált Magyarországon szokták megrendezni, melyre a világ minden tájáról (pl. Amerikai Egyesült Államok, Izrael, Lengyelország, Szerbia stb.) ellátogatnak a hívek. Ezen az eseményen egyszer interjúalanyom is részt vett és elmondása szerint a rendezvényen a hívek tíz napon keresztül szinte egész nap és éjjel zsolnárokat énekelve táncolnak és csak az étkezés idejére szakítják meg ezt a lelki tevékenységüket, valamint a pihenés erejéig (mindössze két órát pihennek nappal és éjjel is).

A fent említett rendezvényeken kívül a zsidó esküvőn is központi szerepet tölt be a tánc. Az esküvőn amikor elhangzik a mazelto³ és megtörténik a pohártörés (amely a híveket a szentély lerombolására emlékezteti, mégis az esküvő hangulatát ez adja meg), akkor kezdetét veszi a tánc. Az ifjú pár ekkor táncot lejt egy több méter hosszú kendő segítségével, ugyanis a férj és feleség nem érhetnek egymáshoz mások előtt, még az esküvőt követően sem. Ezért a szalag egyik végét a férj fogja, a másik végét pedig a feleség és így kezdenek el táncolni. Sajatossága az eseménynek, hogy a vendégek is külön táncolnak, mégpedig oly módon, hogy a férfiak a jobb, a nők pedig a bal oldalon járják a táncot. További érdekessége a rítusnak, hogy nincs meghatározva a tánc stílusa, így aztán van olyan táncos, aki ugrál, vagy éppen utcai break táncstílusban a fején pörög stb. Ugyanakkor interjúalanyom azt is fontosnak tartotta kiemelni, hogy azért mégsem minden táncstílus megfelelő egy ilyen eseményen pl. az erotikus hastánc már nem lenne helyénvaló és elfogadható. A fent említett jellegzetességek alapvetően egy ortodox zsidó esküvőre vonatkoznak, azonban egy neológ esküvőn ettől eltérő táncokkal találkozhatunk, hiszen ott például a kezdőtánc a körtánc, ahol az ifjú ara a királynő, az ifjú férj pedig a király.

A fent említetteken kívül még egy fontos eseménynél kap szerepet a tánc: a tizenhárom éves fiúk nagykorúvá válásának ceremóniáján a bár micván („a parancsolat fia”). Ezen az alkalommal ui. a fiút a társai a nyakukba veszik és körbetáncolják vele az oltárt. Általánosságban elmondható, hogy a zsidó vallás követői nem táncolnak az istentiszteletek alkalmával, jóllehet azért akadnak kivételek is ui. Carlebachban léteznek olyan közösségek, amelyek minden pénteken körbetáncolják az oltárt a Loha Dodi zsolnárt éneklése közben.

A fentebb bemutatott elemeken kívül a tánc még a zsidó vallás terjesztésében, népszerűsítésében is igen fontos szerepet tölt be. Tel Avivban Yaron Elfasy minden szerdán tanítja az embereket a zsidó táncokra. Ezen kívül pedig Umánban – adományért cserébe – táncos, énekes eseményeket rendezve hirdetik az ígét. Mind a táncoktatás során, mind pedig a különböző rendezvényeken, megnyilvánulásokon a Tórából éneklük az imákat és arra táncolnak, ily módon az emberek betekintést nyerhetnek a zsidó vallásba.

³ A mazelto szó jelentése: gratulálók, sok szerencsét.

A tánc jelentősége hinduizmusban⁴

A vaisnava vallás ősi szentírásei közül a Bhágavata Purána⁵ 10. énekében olvashatunk az Úr Krisna táncos kedvteléseiről, a Caitanya Caritámrtában⁶ pedig Srí Caitanya Maháprabhu⁷ tánco-s istentiszteleteinek leírását találhatjuk meg.

A vaisnavizmus elsődleges vallási gyakorlata Isten szent neveinek, mahá-mantrának – Haré Krisna Haré Krisna Krisna Krisna Haré Haré, Haré Ráma Haré Ráma Ráma Ráma Haré Haré – félhangos recitálása vagy közös éneklése.

A tánc lényeges szerepet tölt be a templomi szertartások során, hiszen a hívek táncolnak és énekelnek Isten szobra (mūrti)⁸ előtt, sőt arra is akad példa, hogy egyedi, különféle indiai táncstílusokban (főként: odissi, bhāratnāṭyam) tánckompozíciót mutatnak be tiszteletükre. Sőt olykor a hívek színdarabokat, táncbemutatókat is összeállítanak tiszteletükre.

Van olyan szertartás is, melynek során a hívek táncolnak és így énekelnek, ilyen például az ārti ceremónia, amikor az Istennek (mūrti) ételfelajánlásokat végeznek.

Bhaktivedanta Swami⁹ általában azt szerette ha a kīrtanák során, a zenei részben főként ritmushangszerek szerepelnek és a dallamhangszerek kisebb szerepet kapnak. Ennek oka abban rejlik, hogy míg a dallamhangszerek inkább a muzsikára irányítják a hívők figyelmét és elterelik az elméjüket a mantra szövegéről, addig a ritmushangszerek táncolásra készítetnek, a tánc pedig Isten iránti odaadást ébreszt bennük. A vaisnavák számára a templomban való táncolás egyfajta felajánlás, azaz a szeretet kifejezése is egyben Isten (Krisna) felé.

A templomi szertartásokon kívül különféle fesztiválokon, rendezvényeken, sőt még az utcán is táncolnak a hívek, mellyel egyben a prédikálást is nagyban segítik. Ezen alkalmak (harināma) során számos járókelő is csatlakozik a táncos felvonuláshoz.

Az interjú során fény derült arra is, hogy a tánc segíti a híveket a lelki fejlődésükben, melyre számos példát találhatunk. Azzal, hogy a hívek táncolnak, mintegy szolgálatot végeznek Istennek, és a tánc segíti őket Istenre való emlékezésben is. A szent tánc közben az elme elcsendesül és földöntúli boldogságot, örömet érez, mivel Isten szent neveinek éneklése során, a transzcendentális hang átjárja a hívők testét és lelkét. Ez a lelki boldogság többféleképpen is megjelenhet a hívő testén, sőt maga a tánc is az eksztázis egyik szimptomája lehet, melynek részletes leírásáról az Odaadás nektárja című műben olvashatunk.¹⁰

A tánc jelentősége az iszlám vallásban¹¹

Interjúalanyom szerint sem a Koránban, sem más muszlim szent iratban nem lelhető fel olyan szakasz, ahol arról lenne szó, hogy a tánc része lenne a lelki gyakorlatnak, ugyanakkor azt is fontos kiemelni, hogy az írások sem a táncot tiltó, sem a táncot támogató információt nem tartalmaznak.

⁴ Rādha Vinodini Devi Dāsival készített beszélgetésem összefoglalása.

⁵ Másnéven Śrīmad Bhāgavatam, a 18 fő purána egyike.

⁶ Krisnadāsza Kavirādzsa Gósvāmī írása Śrī Csaitanja életéről.

⁷ Csaitanja Mahāprabhu (1486–1534), a bengáli vaisnavizmus központi alakja, Krisna inkarnációja.

⁸ Mūrti: Isten anyagi világban megjelent formája, rituális istenszobor.

⁹ Bhaktivedanta Swami Prabhupāda (1896–1977): az ISKCON: International Society for Krishna-consciousness (A Kṛṣṇa-tudat Nemzetközi Szervezete) alapítója.

¹⁰ A művet a híres vaisnava tanítómester, Rūpa Goswami (1489–1564) írta.

¹¹ Egy Magyarországon élő iszlám hívővel készített interjú összefoglalása.

Találkozhatunk azonban olyan véleménnyel is az iszlám hívei között, akik kifejezetten elutasítják táncot és bűnös cselekedetnek tartják, de vannak olyanok is, akik úgy vélik, hogy a tánc erkölcsileg semleges tevékenység, sőt mások szerint erkölcsileg is elfogadható és így a kultúra része.

A különböző országokban élő muszlimok különbözőképpen vélekednek a táncról, sőt még egy adott országon belül is eltérhetnek a vélemények. Iránban például az ország különböző részein más és más felfogás uralkodik a táncsal kapcsolatban. Azonban vannak olyan általános szabályok, amelyeket mindenki elfogad a táncra vonatkozóan. Ilyen például az, hogy tánc közben a nőknek és a férfiaknak külön kell táncolniuk – ahogy azt olvashattuk a zsidó és a hinduk esetében is. Azonban az iszlám vallásban még szigorúbbak a szabályok, mert az elkülönülés nemcsak külön csoportokat jelent, hanem egyben a nemek külön teremben való táncát is. Ennek az az oka, hogy a nőknek tilos más férfi előtt hidzsáb (a nők haját letakaró fátyol) és a vallásnak megfelelő ruha nélkül táncolnia, valamint nem szabad, hogy a férfiak meglássák a nő alakjának a mozgását. Éppen ezért az esküvők alkalmával is két külön terem van fenntartva a nőknek és a férfiaknak is, hogy ily módon – a vallási szabályokat betartva – táncolhassanak. Jóllehet a muszlim vallási szertartásoknak nem része a tánc, mégis a hívők az imádkozásuk során egy meghatározott mozdulatsort betartva imádkoznak, melynek van egyfajta sajátos ritmikája. Fontos kiemelni, hogy csakis azon hívők esetében zajlik ilyen formában a tánc, akik tartják az iszlám szabályokat.

Létezik azonban az iszlámnak egy olyan ága, ahol fontos szerephez jut a tánc. A szufizmusban a lelki gyakorlat részét képezi a tánc. A szúfik táncát nevezik dervistáncnak is, melynek az a célja, hogy a hívek a tánc által össze tudjanak kapcsolódni Istennel és átélhessék, megtapasztalhassák az isteni szeretetet. A dervis tánc által könnyebben el tudnak lazulni és a tudatuk nyitottabbá válik az Istennel való kapcsolódáshoz. A dervisek gyakran órákig pörögnek így tapasztalván meg a vallási ekstázis érzését. Interjúalanyom azonban arra is felhívta a figyelmet, hogy az iszlám legelterjedtebb ágai (szunnita, síita) nem fogadja el a szufizmust az iszlám részeként.

A kérdésekre adott válaszok alapján összefoglalásként megállapíthatjuk, hogy a hinduizmusban és a zsidó vallásban jelentős helyet foglal el a tánc. Jelenleg a táncnak nincs szerepe és jelentősége a római katolikus vallásban, ám néhány helyen az egyház nyitottnak mutatkozik a szakrális tánc befogadására és alkalmazására.

Az iszlám templomi ceremóniáiban nincs szerepe a táncnak, azonban a muszlim kultúrának ugyanúgy szerves része a tánc, a zene és az ének, mint ahogyan azt a zsidó kultúrában is felfedezhetjük.